

Чи дасть війна Росії проти України поштовх для зміни концепції злочину геноциду в міжнародному праві?

14 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла Заяву «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Таку правову оцінку дій представників РФ та РФ як держави неодноразово висловлювали й інші органи влади України та українські юристи-міжнародники.

Разом із тим іноземні юристи нерідко висловлювали скепсис щодо такої правової оцінки. Обережну позицію займає Міжнародний кримінальний суд (МКС), який кваліфікує масові депортації українських дітей як воєнний злочин, але не як прояв геноциду.

Видається, що не в останню чергу ці розбіжності в поглядах на правову оцінку дій РФ та її представників зумовлені тим, що концепція злочину геноциду за міжнародним правом залишається незмінною вже майже 80 років від моменту прийняття у 1948 році Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Чи не свідчать події війни Росії проти України про необхідність зміни концепції злочину геноциду?

Чи не настав час для міжнародно-правового визнання концепції культурного геноциду, запропонованої свого часу Р. Лемкіним? Чи не варто розширити коло захищених груп, проти яких може бути спрямований геноцид? Чи не застарів перелік форм геноциду? Чи має знайти місце, наприклад, сексуальному насильству чи індоктринації дітей? Чи справді в питанні кваліфікації геноциду все має вирішувати кількість жертв, як про це нерідко вказується в академічній літературі та як, видається, вважає МКС? Як відкритіша судова інтерпретація понять «знищення» та «повністю або частково» може посприяти більш нюансованому прочитанню злочину геноциду, без внесення відповідних змін до Конвенції 1948 року та Римського статуту? Яка роль національних судів у більш нюансованому прочитанні злочину геноциду? Як твердження про інші ймовірні геноциди — у Судані, у контексті збройного конфлікту Ізраїлю–Хамасу–Палестини — впливають на кваліфікацію ймовірного геноциду РФ в Україні?